

CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN HÀNH VI GÂY HẤN CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC CƠ SỞ

Vũ Thị Khánh Linh
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt: Bài báo tập trung phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến hành vi gây hấn trên 200 học sinh THCS tại 2 trường Xuân Khê và Nhân Mỹ, Lý Nhân, Hà Nam. Các yếu tố được chúng tôi đề cập đến là về phía gia đình, nhà trường, các chính sách xã hội và bản thân học sinh. Trong số các yếu tố này yếu tố từ phía gia đình có ảnh hưởng nhiều nhất đến hành vi gây hấn của học sinh trung học cơ sở, tiếp đó là những nguyên nhân xuất phát từ chính bản thân học sinh.

Từ khóa: Yếu tố ảnh hưởng, hành vi gây hấn, học sinh THCS

FACTORS AFFECTING AGGRESSIVE BEHAVIOR OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Vu Thi Khanh Linh
Hanoi National University of Education

Abstract: The article focuses on analyzing the factors affecting aggressive behavior of over 200 secondary school students at two schools, Xuan Khe and Nhan My, Ly Nhan, Ha Nam. The factors we mentioned are related to the family, school, social policies and the students themselves. Among these factors, the factors from the family have the most influence on the aggressive behavior of secondary school students, followed by the causes originating from the students themselves.

Keywords: Influencing factors, aggressive behavior, secondary school students

Nhận bài: 18/04/2025

Phản biện: 25/05/2025

Duyệt đăng: 28/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong những năm gần đây, hành vi gây hấn ở học sinh trung học cơ sở (THCS) ngày càng trở thành vấn đề đáng lo ngại, ảnh hưởng tiêu cực đến kết quả học tập, sự phát triển nhân cách và môi trường giáo dục. Hành vi này không chỉ gây tổn thương tinh thần cho người khác mà còn để lại hậu quả lâu dài cho chính học sinh gây hấn, ảnh hưởng đến khả năng hình thành các mối quan hệ xã hội và tiềm ẩn nguy cơ lệch chuẩn hành vi. Trước thực trạng đó, việc nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng đến hành vi gây hấn là hết sức cần thiết nhằm xây dựng các giải pháp phòng ngừa và can thiệp hiệu quả.

Bài viết tập trung khảo sát mức độ và biểu hiện hành vi gây hấn của 200 học sinh lớp 7, 8 và 9 tại hai trường THCS Xuân Khê và THCS Nhân Mỹ (Hà Nam), thông qua bảng hỏi và thang đo Conners CBRS-SR. Các nội dung khảo sát bao gồm nhận thức về hành vi gây hấn, hậu quả, tần suất, mức độ nghiêm trọng và các yếu tố ảnh hưởng. Bên cạnh đó, các phương pháp quan sát, phỏng vấn và thống kê cũng được sử dụng để hỗ trợ nghiên cứu. Trên cơ sở lý thuyết của Bandura, Dodge và Crick, cũng như các nghiên cứu quốc tế và trong nước, bài viết góp phần làm rõ thực trạng hành vi gây hấn ở học sinh THCS, đồng thời đề xuất định hướng cho các biện pháp can thiệp và giáo dục trong nhà trường.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Ảnh hưởng của yếu tố gia đình đến hành vi gây hấn của học sinh THCS huyện Lý Nhân, Hà Nam

Kết quả khảo sát cho biết ảnh hưởng của các yếu tố từ gia đình tới HVGH của học sinh. Trong 10 yếu tố thì có 5 yếu tố tiêu cực làm nảy sinh, phát triển HVGH của học sinh, và có 5 yếu tố ảnh hưởng tích cực giúp học sinh giảm thiểu những HVGH trong cuộc sống

Những yếu tố tiêu cực được học sinh đánh giá mức độ ảnh hưởng như sau:

+ Yếu tố ảnh hưởng nhiều nhất là “Do thường xuyên thấy bố mẹ gây gổ to tiếng với mọi người xung quanh khiến con cái tập nhiễm tính nóng nảy và khó kiểm soát được cảm xúc trước người khác”. Tiếp theo là “Do thường xuyên bị bố mẹ quát mắng đánh đòn nên con cái rất dễ nóng giận và cáu gắt với người khác”.

+ Yếu tố ít ảnh hưởng nhất là “Bố mẹ không phân tích những hậu quả của hành vi gây hấn khiến con cái nghĩ rằng hành vi đó là những hành vi bình thường trong cuộc sống” có ĐTB 1.57.

-Những yếu tố tích cực được học sinh đánh giá mức độ ảnh hưởng như sau:

+ Yếu tố ảnh hưởng nhất là “Được bố mẹ giáo dục những kỹ năng ứng xử, và cách kiểm soát cảm xúc khiến con cái luôn bình tĩnh khi gặp phải những mâu thuẫn trong xã hội” với ĐTB là 1.81. Tiếp theo là “Bố mẹ luôn sống vui vẻ, hòa đồng với tất cả mọi người khiến con cái luôn cảm thấy vui vẻ và thân thiện với người khác” có ĐTB là 1.80.

+ Yếu tố ít ảnh hưởng nhất là: “Tinh thần lạc quan, yêu đời của bố mẹ khiến con cái luôn cảm thấy vui vẻ và hạnh phúc” với ĐTB là 1.73. Kiểm định T-test cho thấy có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh trường THCS Xuân Khê và học sinh trường THPT Nhân Mỹ (Khối THCS) trong việc nhận thức về của yếu tố ảnh hưởng từ phía gia đình đến HVGH của học sinh (kiểm định cho 9 yếu tố có $p < 0.05$ trừ yếu tố “Bố mẹ không phân tích những hậu quả của hành vi gây hấn khiến con cái nghĩ rằng hành vi đó là những hành vi bình thường trong cuộc sống”). Học sinh Nhân Mỹ (Khối THCS) đánh giá ảnh hưởng của yếu tố gia đình cao hơn so với học sinh Xuân Khê. - Kiểm định T-test cho thấy không có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh nam và học sinh nữ trong việc nhận thức về của yếu tố ảnh hưởng từ phía gia đình đến HVGH của học sinh ($p > 0.05$). Kết quả kiểm định ANOVA ($p > 0.05$) cho thấy không có sự khác biệt có ý nghĩa xét theo khối lớp khi nhận thức về ảnh hưởng của yếu tố gia đình đến hành vi gây hấn của học sinh

2.2. Ảnh hưởng của yếu tố nhà trường đến hành vi gây hấn của học sinh trung học cơ sở huyện Lý Nhân, Hà Nam

Thông qua kết quả khảo sát, tác giả có một số nhận xét sau:

- Các yếu tố từ phía nhà trường tương đối ảnh hưởng tới HVGH của học sinh. ĐTB dao động trong khoảng (1.47 – 1.92) (mức 2 và mức 3). Những yếu tố được học sinh đánh giá có ảnh hưởng lớn là: “Nhà trường mời các chuyên gia tâm lý nói chuyện chia sẻ và hỗ trợ học sinh, đặc biệt đối với những trường hợp có biểu hiện sang chấn tâm lý do hành vi gây hấn” ($\bar{X} = 1.92$). Như vậy, nhà trường đã quan tâm tới việc trợ giúp đời sống tinh thần cho học sinh nhằm giúp các em nhanh chóng ổn định tâm lý. “Thầy cô không hiểu tâm lý của học sinh nên có những cách ứng xử khiến học sinh cảm thấy bất mãn”. Đây là yếu tố ảnh hưởng tiêu cực tới hành vi của học sinh có ĐTB cao thứ 2 ($\bar{X} = 1.88$).

- Những yếu tố được học sinh đánh giá có ít ảnh hưởng nhất là: “Thầy cô không cung cấp kiến thức về hành vi gây hấn, hậu quả của nó và cách thức phòng ngừa giảm thiểu hành vi gây hấn cho học sinh” có ĐTB 1.47. Điều này cho thấy, nội dung về hậu quả và cách thức phòng ngừa HVGH được học sinh thu nhận được ở những kênh thông tin khác nhiều hơn là được thầy cô giáo cung cấp. Đây là một điều rất hạn chế trong nhà trường. Chính vì vậy thầy cô giáo cần sử dụng nhiều phương pháp và thời gian hơn nữa để cung cấp

cho các em những kiến thức chuẩn và bổ ích nhất. “Thầy cô kêu gọi sự ủng hộ, giúp đỡ về vật chất và tinh thần của các cá nhân trong trường (giáo viên, học sinh, phụ huynh học sinh) đối với những nạn nhân của hành vi gây hấn học đường” có điểm trung bình 1.20.

- Kết quả kiểm định ANOVA ($p > 0.05$) cho thấy không có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh xét theo khối lớp khi nhận thức về ảnh hưởng của yếu tố nhà trường đến hành vi gây hấn của học sinh. Xét theo giới tính: Kiểm định T-test cho thấy cũng không có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh nam và học sinh nữ trong việc nhận thức về ảnh hưởng của các yếu tố nhà trường đến hành vi gây hấn của học sinh ($p > 0.05$). Xét theo trường: Kiểm định T-test cho thấy có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh trường THCS Xuân Khê và học sinh trường Nhân Mỹ (Khối THCS) trong việc nhận thức về của yếu tố ảnh hưởng từ phía nhà trường đến hành vi gây hấn của học sinh ($p < 0.05$). Học sinh Nhân Mỹ (Khối THCS) đánh giá ảnh hưởng của yếu tố từ phía nhà trường cao hơn so với học sinh Xuân Khê.

Như vậy, nhà trường đã có những ảnh hưởng nhất định tới hành vi gây hấn của học sinh, có nhiều hoạt động giáo dục giúp học sinh có kiến thức về hành vi gây hấn, hậu quả của nó và cách phòng ngừa giảm thiểu hành vi gây hấn, tuy nhiên những ảnh hưởng này không có sức ảnh hưởng lớn tới hành vi của học sinh, vì thế thầy cô cần phải thay đổi phương pháp để tạo hứng thú cho học sinh nhằm tạo ảnh hưởng tích cực tới hành vi của học sinh. Bên cạnh đó những yếu tố ảnh hưởng tiêu cực tới học sinh nhà trường cũng cần phải loại bỏ.

2.3. Ảnh hưởng của yếu tố xã hội đến hành vi gây hấn của học sinh trung học cơ sở huyện Lý Nhân, Hà Nam

- Các yếu tố từ phía xã hội tương đối ảnh hưởng tới HVGH của học sinh với điểm trung bình dao động trong khoảng 1.37-2.10 (mức 2 và 3)

- Những yếu tố được học sinh đánh giá có ảnh hưởng nhiều nhất là:

+ “Trên mạng xã hội (facebook, zalo...) những lời nói khiếm nhã, những hình ảnh phản cảm, nhạ cảm ...ngày càng nhiều gây ảnh hưởng lớn tới lối sống của giới trẻ” ($\bar{X} = 2.10$). “Bạo lực học đường diễn ra ngày càng nhiều và nguy hiểm, những video bạo lực học đường được phát tán với tốc độ rất nhanh, nhiều học sinh rất thích thú và muốn học theo những video đó” ($\bar{X} = 2.02$) và “Game bạo lực ngày càng nhiều và thu hút một lượng lớn học sinh chơi khiến họ bị tập nhiễm những hành vi xấu” có điểm trung bình cao thứ 3

là 2.00. Lứa tuổi học sinh THCS chưa có khả năng đánh giá, nhận thức đúng đắn nên nhiều khi các em đã tôn sùng những hành vi lệch chuẩn trong xã hội. Chính vì vậy nhiều bạn đã thích thú và học theo những hành vi gây hấn trong game bạo lực và trên internet. Thông qua đây các bậc cha mẹ, thầy cô cần quan tâm hơn nữa tới học sinh và giáo dục cho học sinh những chuẩn mực đạo đức trong xã hội.

- Những yếu tố học sinh đánh giá ít ảnh hưởng nhất là: “Đoàn thanh niên luôn tổ chức những sự kiện, trò chơi ... nhằm nâng cao tinh thần đoàn kết, gắn bó yêu thương giữa các đoàn viên” ($\bar{X} = 1.37$). “Qua các phương tiện truyền thông, học sinh biết được các biện pháp phòng ngừa và giảm thiểu hành vi gây hấn để bảo vệ chính mình” ($\bar{X} = 1.70$). Như vậy, những hoạt động xã hội nhằm nâng cao tinh thần đoàn kết, yêu thương lẫn nhau và cung cấp những kiến thức bổ ích cho học sinh đã được chính quyền và các tổ chức quan tâm nhưng chưa thực sự tích cực và hiệu quả.

- Kết quả kiểm định ANOVA ($p > 0.05$) cho thấy không có sự khác biệt có ý nghĩa giữa các học sinh xét theo khối lớp khi nhận thức về ảnh hưởng của yếu tố xã hội tới hành vi gây hấn của học sinh. Kiểm định T-test cho thấy cũng không có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh nam và học sinh nữ về ảnh hưởng của yếu tố xã hội tới hành vi gây hấn của học sinh ($p > 0.05$). Kiểm định T-test cho thấy có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh trường Xuân Khê và học sinh Nhân Mỹ (Khối THCS) trong việc nhận thức ảnh hưởng của yếu tố xã hội tới hành vi gây hấn của học sinh ở 5 yếu tố (“Qua các phương tiện truyền thông, học sinh được cập nhật thông tin về hành vi gây hấn học đường và hậu quả của nó” có $p = 0.00$; “Qua các phương tiện truyền thông, học sinh biết được các biện pháp phòng ngừa và giảm thiểu hành vi gây hấn để bảo vệ chính mình” có $p = 0.003$; “Bạo lực học đường diễn ra ngày càng nhiều và nguy hiểm, những video bạo lực học đường được phát tán với tốc độ rất nhanh, nhiều học sinh rất thích thú và muốn học theo những video đó” có $p = 0.029$; “Đoàn thanh niên luôn tổ chức những sự kiện, trò chơi ... nhằm nâng cao tinh thần đoàn kết, gắn bó yêu thương giữa các đoàn viên” có $p = 0.00$; “Khi có những biểu hiện của sang chấn tâm lý (lo âu, trầm cảm, hoảng loạn...), nạn nhân của hành vi gây hấn luôn nhận được sự động viên, chia sẻ và trợ giúp kịp thời của các tổ chức đoàn thể” có $p = 0.00$). Học sinh trường Nhân Mỹ (Khối THCS) nhận thức về các yếu tố ảnh hưởng tới hành vi gây hấn cao hơn học sinh trường Xuân Khê

Nhìn chung các yếu tố từ phía xã hội, truyền thông đã có ảnh hưởng tới HVGH của học sinh. Chúng ta cần phát huy hơn nữa các yếu tố ảnh hưởng tích cực và cần có biện pháp ngăn ngừa hạn chế các yếu tố tác động tiêu cực tới hành vi của học sinh.

2.4. Ảnh hưởng của yếu tố từ phía bản thân học sinh đến hành vi gây hấn trong trường học

- Nhận thức về các yếu tố từ phía bản thân học sinh ảnh hưởng tới hành vi gây hấn của các em tác giả chia ra làm 3 nhóm yếu tố: Khí chất có ĐTB là 1.67 (Là người lạc quan và vui vẻ nên các em dễ dàng thiết lập các mối quan hệ xã hội, Là người rụt dè, thiếu tự tin, các em luôn cảm thấy hồi hộp, lo lắng mỗi khi xuất hiện mâu thuẫn với bạn bè, Là người điềm tĩnh, suy nghĩ thấu đáo, các em rất dễ giải quyết những mâu thuẫn với bạn bè, Là người dễ nóng nảy thiếu bình tĩnh nên các em khó kiềm chế cảm xúc khi đối mặt với những mâu thuẫn trong xã hội, Là người muốn thể hiện bản thân, luôn muốn mình là người quan trọng nhất nên các em hay bắt mọi người làm theo ý mình, Là người hài hước nên các em rất thích trêu chọc các bạn trong lớp, Khi tức giận, các em hay quăng ném hoặc đập phá đồ vật.), nhận thức có ĐTB là 1.87 (Hiểu được tầm quan trọng của việc phòng ngừa, giảm thiểu hành vi gây hấn nên các em tích cực tham gia các buổi thảo luận, học ngoại khóa để rèn luyện kỹ năng kiềm chế cảm xúc), trách nhiệm với xã hội và với nhà trường có ĐTB là 1.79 (Là lớp người kế cận của đất nước, các em hiểu rằng mình cần có trách nhiệm tuyên truyền, nâng cao nhận thức nhằm giảm thiểu hành vi gây hấn của học sinh, Ý thức trách nhiệm của một học sinh đối với việc xây dựng trường lớp, các em hiểu rằng mình cần phải có trách nhiệm vận động bạn bè tham gia xây dựng một môi trường học tập thân thiện).

- Các yếu tố từ phía bản thân học sinh đều tương đối ảnh hưởng tới HVGH của các em. Nhận thức là yếu tố tác động nhiều nhất tới HVGH của học sinh ($\bar{X} = 1.87$). Yếu tố này được thể hiện thông qua một nội dung trong bảng hỏi là: “Hiểu được tầm quan trọng của việc phòng ngừa, giảm thiểu hành vi gây hấn nên các em tích cực tham gia các buổi thảo luận, học ngoại khóa để rèn luyện kỹ năng kiềm chế cảm xúc” ($\bar{X} = 1.87$). Thực trạng này hoàn toàn phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của học sinh THCS. Ở lứa tuổi này, các em chưa có được nhận thức sâu sắc, suy nghĩ, làm việc hay theo cảm tính, bốc đồng, khó kiềm chế được cảm xúc của bản thân nên dễ dẫn đến những mâu thuẫn không đáng có đối với bạn bè. Nhận thức

đúng hậu quả HVGH và kiểm soát được cảm xúc của bản thân sẽ là yếu tố tích cực giúp giảm thiểu HVGH trong trường học

- Trách nhiệm đối với xã hội và nhà trường là yếu tố thứ 2 ảnh hưởng tới hành vi của học sinh, yếu tố này được thể hiện thông qua 2 nội dung trong bảng hỏi “Là lớp người kế cận của đất nước, các em hiểu rằng mình cần có trách nhiệm tuyên truyền, nâng cao nhận thức nhằm giảm thiểu hành vi gây hấn của học sinh” với ĐTB là 1.82 và “Ý thức trách nhiệm của một học sinh đối với việc xây dựng trường lớp, các em hiểu rằng mình cần phải có trách nhiệm vận động bạn bè tham gia xây dựng một môi trường học tập thân thiện” là 1.76. ĐTB được tăng dần từ lớp 7 tới lớp 8. Lứa tuổi này ở ngã ba đường vừa là trẻ con vừa là người lớn, các em bắt đầu muốn nâng cao vị thế của mình trong gia đình, nhà trường và xã hội. Chính vì muốn khẳng định vị thế của bản thân cùng với nhận thức đang dần phát triển đã giúp học sinh THCS đặc biệt là học sinh lớp 8 ý thức cao về trách nhiệm của bản thân đối với gia đình, xã hội trong công cuộc phòng ngừa và giảm thiểu HVGH trong trường học

- Khí chất là yếu tố tác động có ảnh hưởng thấp nhất đến hành vi gây hấn của học sinh ($\bar{X} = 1.67$). Điểm trung bình của “khí chất” thấp hơn các yếu tố trên xuất phát từ đặc điểm khí chất của mỗi HỌC SINH.

+ Kiểu khí chất linh hoạt thì có ảnh hưởng tích cực tới hành vi của học sinh, giúp học sinh giảm thiểu được HVGH

+ Những học sinh có kiểu khí chất ưu tư và khí chất nóng nảy thì có ảnh hưởng tiêu cực đến hành vi của học sinh, làm nảy sinh và gia tăng HVGH

- Kết quả kiểm định T-test cho thấy không có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh nam và học sinh nữ khi nhận thức về ảnh hưởng của yếu tố bản thân tới HVGH ($p > 0.05$). Kết quả kiểm định ANOVA ($p > 0.05$) cho thấy không có sự khác biệt có ý nghĩa

giữa các học sinh xét theo khối lớp khi nhận thức về ảnh hưởng của yếu tố bản thân học sinh đến hành vi của các em. Kiểm định T – Test cho thấy có sự khác biệt có ý nghĩa giữa học sinh trường Xuân Khê và học sinh trường Nhân Mỹ (Khối THCS) khi nhận thức về ảnh hưởng của yếu tố bản thân tới HVGH ($P < 0.05$ ở tất cả các yếu tố).

Tóm lại, cả bốn yếu tố đều tương đối ảnh hưởng tới hành vi của học sinh. Trong đó gia đình là yếu tố có ảnh hưởng nhất. Không có sự khác nhau giữa khối lớp và giới tính trong việc nhận thức về những yếu tố ảnh hưởng tới HVGH của học sinh nhưng lại có sự khác nhau có ý nghĩa trong nhận thức của học sinh trường Xuân Khê và học sinh trường Nhân Mỹ (Khối THCS). Học sinh trường Nhân Mỹ (Khối THCS) có nhận thức tốt hơn học sinh trường Xuân Khê.

III. KẾT LUẬN

Như vậy, trong số các yếu tố đã nghiên cứu, những yếu tố từ phía gia đình có ảnh hưởng mạnh tới hành vi gây hấn của học sinh. Phong cách sống của cha mẹ, những hành vi của cha mẹ trong cuộc sống ảnh hưởng rất lớn tới hành vi của con. Chính vì vậy các bậc phụ huynh cũng cần có những hiểu biết đầy đủ hơn về đặc điểm tâm lý của học sinh để có những phương pháp giáo dục tốt nhất. Mặt khác, các bậc phụ huynh cũng cần có những hiểu biết đầy đủ hơn, và dành nhiều thời gian hơn cho việc tìm hiểu các kiến thức về hành vi gây hấn và hậu quả của nó để giáo dục con cái một cách tốt nhất.

Kế đến là những ảnh hưởng từ khía cạnh của chính bản thân chủ thể. Học sinh THCS còn hạn chế nhiều trong cách ứng xử với mọi người xung quanh. Khả năng kiểm soát cảm xúc của bản thân còn hạn chế, và cũng chưa biết cách thể hiện điểm mạnh của bản thân nên đôi khi các em có những hành vi làm tổn thương những người xung quanh.

Nhà trường cũng cần có những biện pháp giáo dục phù hợp để có thể hạn chế được những hành vi gây hấn này ở học sinh THCS.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ngô Thị Dung (2012), Nhận thức và thái độ của học sinh THCS về hành vi bạo lực học đường, Luận văn thạc sĩ tâm lý học, Đại học Sư phạm Hà Nội.
2. Trần Thị Minh Đức (2011), Hành vi gây hấn phân tích từ góc độ tâm lý học xã hội, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
3. Trần Thị Minh Đức (2011), Gây hấn học đường ở học sinh THPT, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
4. Nguyễn Hương Giang (2014), Nhu cầu giao tiếp của học sinh Trung học cơ sở có hành vi bạo lực học đường, Luận văn thạc sĩ Tâm lý học, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Hà Nội.